

Översatt från *Socialist Worker* 3 februari 2011

Lee Sustar

Rötterna till upproret i Egypten

Lee Sustar tittar på de klasskonflikter och politiska strider som gav upphov till det folkliga upproret i Egypten – och hur denna dynamik kommer att fortsätta att utvecklas.

* * *

En klassisk revolutionär situation utspelade sig i Egypten under de sista dagarna i januari, där massor av människor drog ut på gatorna och konfronterade militära enheter som var utplacerade i hela huvudstaden Kairo.

Scenen påminde om de stora revolutionära ögonblicken under 1900-talet, från februari-revolutionen 1917 som störtade den tsaristiska monarkin i Ryssland, till den våg av folkliga resningar som störtade de stalinistiska polisstaterna i Östeuropa 1989.

Nu utspelas den revolutionära dynamiken – och det kontrarevolutionära trycket från Mubarak-regimen – i det största landet i arabvärlden. Med en befolkning på 80 miljoner, är Egypten det ekonomiskt och militärt viktigaste landet i arabvärlden. Eftersom Egypten är en mycket viktig stöttepelare i amerikansk utrikespolitik – den egyptiska regimen är de facto allierad med Israel när det gäller att hålla tillbaka den palestinska rörelsen och förhindra demokrati i Mellanöstern – hotar den revolutionära krisen att kullkasta den amerikanska imperialistiska strategin i regionen.

För att bättre förstå hur Egypten kom fram till detta revolutionära vägskäl, är det nyttigt att ta ett steg tillbaka och ta en titt på egyptisk historia, samhälle och politik.

Den egyptiska härskande klassen och dess ekonomiska program

Den egyptiska härskande klassen vilar på en militär- och säkerhetsapparat som först tog form under den militära, av Gamal Abdel Nasser ledda, officerskuppen som 1952 störtade den brittiskstödda monarkin. Under de följande två årtiondena var Nasser och Egypten centrum för en heroisk tid av arabisk nationalism, när Egypten drabbade samman med Israel militärt – framgångsrikt 1956 och katastrofalt år 1967.

Efter Nassers död 1970 och ännu ett förlorat krig mot Israel 1973, valde den egyptiska härskande klassen, under president Anwar Sadat, att sluta ett fredsavtal med Israel och påta sig rollen som USAs torped i regionen. Mubarak tog över efter mordet på Sadat 1981, och integrerade ytterligare den egyptiska staten i USAs militära och utrikespolitiska etablissemang.

Alliansen med Washington pressade Mubarak att halvhjärtat genomföra av USA påbjudna ekonomiska ”reformer”, som omfattade privatisering av många statligt ägda företag och en större öppenhet för internationella finansmarknader. Men sedan 2004 har förändringarna accelererat, då ett ”reform”-kabinett pressade på för att genomföra den ekonomiska politik som sedan länge krävts av USA och dess ekonomiska torped, Internationella valutafonden (IMF).

Vad IMF beträffar så har reformerna gett resultat. I förra årets rapport om landet konstaterade IMF att Egyptens bruttonationalprodukt (BNP) i genomsnitt växte med 7 procent per år mellan 2005 och 2008. Landet återhämtade sig också snabbt från den internationella ekonomiska krisen, med en tillväxt som bara minskade till 4,7 procent under budgetåret 2008-09 – den värsta fasen under nedgången då en stor del av världsekonomin faktiskt krympte.

Allt detta begeistrade redaktörerna för tidskriften *The Economist*, som publicerade en rapport om Egyptens ekonomi i juli 2010:

Ekonomin som helhet fungerar bättre än någonsin, till stor del därför att regeringen äntligen har övergett sina gamla vanor med central planering, statligt förvaltad kapitalallokering, höga skatter och priskontroller.

Egyptens andel av världshandeln, som hade minskat kontinuerligt under 40 år, började expandera när värdet av exporten tredubblades. Utländska investeringar vällde in i rekordnivåer, och nådde ett sammanlagt värde av 46 miljarder dollar mellan 2004 och 2009, säger den dynamiska unge investeringsministern, Mahmoud Mohieddin.

Denna ekonomiska tillväxt, hävdar *The Economist*, har gynnat massan av egyptierna. Beviset: 99 procent av egyptierna har elektricitet, 97 procent har vattenledning, 87 procent äger ett eget kylskåp och befolkningen äger 57 miljoner mobiltelefoner.

En närmare titt visar emellertid att de ekonomiska framstegen i själva verket ökat klasspolariseringen i det egyptiska samhället. Regeringens officiella statistik visar att fattigdomen under 2008-09 ökade från 20 procent till 23,4 procent. Men fattigdomsgränsen är absurt låg: cirka 40 procent av egyptierna lever på mindre än 2 dollar per dag. En tredjedel av befolkningen är analfabeter.

Med miljoner som lever så nära marginalen, har regeringen upprätthållit en tradition som etablerades under Nasser-eran, nämligen att subventionera baslivsmedel för de fattiga. Det sista folkliga upproret mot regimen kom i själva verket 1977, då Sadat, efter påtryckningar från IMF, sänkte de statliga subventionerna på flera varor. I de upplopp som följde attackerades regeringsbyggnader i Kairo och andra städer.

”De ökända upploppen 1977 oroade djupt de egyptiska politikerna och efterlämnade ett arv av försiktighet från regeringens sida inte bara vad gäller förändringar av livsmedelspolitiken, utan även ekonomiska reformer i ett vidare perspektiv,” skrev Tamar Gutner i en studie av den egyptiska politiken rörande livsmedelssubventioner.

Efter att han hade tagit över 1981, tog Mubarak itu med att långsamt reducera det antal som är berättigade till subventioner baserat på deras inkomster, och att minska antalet livsmedel som omfattas av subventionerna. I slutet av 1990-talet hade de offentliga utgifterna för livsmedelssubventioner halverats, från 14 procent av de totala offentliga utgifterna till bara 5 procent. År 2002 var endast fyra baslivsmedel subventionerade: Baladi tunnbröd, Baladimjöl, matolja och socker.

Vem som helst kan köpa bröd och mjöl, medan majoriteten av befolkningen har rätt till att inneha ransoneringskort som ger dem möjlighet att köpa matolja och socker till reducerade priser.

Idag subventionerar den egyptiska regeringen 270 miljoner limpor Baladibröd för 19 piastrar styck – en bråkdel av en amerikansk penny. Trots detta är cirka 29 procent av egyptiska barnen undernärda, enligt Hania Sholkamy, ekonom vid Social Research Center (sociala forskningscentrat) vid det amerikanska universitetet i Kairo. ”Denna undersökning visar att dessa enorma summor i form av subventioner inte har någon effekt på fattigdomsnivåerna”, sade hon till egyptiska tidningen *Al-Masry Al Youm*.

Den globala matpristoppen 2008 drabbade Egypten hårt, och utlöste upplopp som förebådade dagens kris. Då kostade en 100-kilossäck subventionerat mjöl runt 3,14 dollar, men betingade ungefär 377 dollar på den svarta marknaden.

Nu är världsmarknadspriser på livsmedel på väg att åter skjuta i höjden som en följd av den globala ekonomiska återhämtningen och den ”kvantitativa lindringen” från amerikanska

centralbanken som översvämmat världen med dollar och drivit på inflationen för varor som livsmedel. I egenskap av att vara världens största importör av vete, är Egypten särskilt utsatt för sådana prishöjningar, som återigen började slå mot stapelvaror senaste månaden.

Men spekulationer kring de globala livsmedelspriserna är inte det enda problemet för Egypten. Under USA:s och IMF:s förmyndarskap rev Egypten upp jordreformer 1992, tog ifrån bönder deras besittningsrätt till jorden och tillät de stora jordägarna att ta ut marknads-mässiga räntor. Dessa förändringar, i syfte att öka exporten av jordbruksprodukter, har både ökad fattigdomen på landsbygden och ökat Egyptens beroende av livsmedelsimport.

Denna kombination av faktorer – ekonomisk tillväxt, ökad ojämlikhet och ökande klassspänningar – lade grunden för den revolutionära krisen 2011.

Egyptiska militärens roll

De protesterande på Tahrir-torget (Frihetstorget) i Kairo hälsade inledningsvis militären som bröder – och de väpnade styrkorna publicerade ett uttalande 31 januari i vilket de sade att de inte skulle skjuta på demonstranterna.

Men armén vägran att skydda mot anti-regerings-demonstranter när pro-Mubarak-styrkor angrep dem den 1 februari underströk det faktum att de väpnade styrkorna förblir en central institution för den egyptiska härskande klassen.

På Nassers tid, spelade de egyptiska väpnade styrkorna en viktig roll i landets politik, och vann folkligt patriotiskt stöd för att ha konfronterat den västerländska imperialismen och Israel.

Men under Mubarak skiftade militären sitt fokus till att bygga ekonomiskt inflytande – delvis tack vare enorma mängder av stöd från USA, och i ökande utsträckning genom den egyptiska arméns egna företag. Bolag som ägs av militären är aktörer i flera branscher, bland annat cement-, bygg-, bensin, olivolja, vatten och hotell – de väpnade styrkorna är även en stor markägare. Som *New York Times* noterade förra året:

Som mottagare av nästan 40 miljarder dollar i amerikanskt bistånd under de senaste 30 åren har den egyptiska militären förvandlats till en koloss som inte bara kontrollerar säkerheten och en spirande försvarsindustri, utan även har expanderat in i civil verksamhet som väg- och bostadsbyggande, konsumtionsvaror och turistverksamhet

När upplopp bröt ut under brödbristen i mars 2008, klev armén in och distribuerade bröd från sina egna bagerier, och polerade sitt rykte som Egyptens minst korrumperade och mest effektiva statliga institution.

Toppmilitärerna har dock inte gynnats av Egyptens ekonomiska tillväxt i samma utsträckning som privata företag. Faktum är att militära tjänstemän betraktar privatiseringen av statsägda företag som ett hot mot deras ekonomiska ställning och politiska inflytande. Det är en öppen hemlighet i den egyptiska politiken att militären har försökt stå emot Mubaraks försök att installera sin son, Gamal, som sin efterträdare som president.

Och ifall de militära höjdarna i Egypten inte är nöjda, så har officerare på mellan och lägre nivå långt fler klagomål. Enligt *GlobalSecurity.org*: ”Vid 2008 hade militärernas löner sjunkit långt under vad som finns i den privata sektorn, och en militär karriär är inte längre ett attraktivt alternativ för ambitiösa ungdomar som istället strävar efter att ansluta sig till den nya affärseliten.”

Så när Mubarak tvingades förlita sig på den egyptiska militären efter att demonstranter först besegrat polisen och de inre säkerhetsstyrkorna, kunde han inte vara säker på att den skulle genomföra repressionen i den skala som krävs för att krossa motståndet. Å ena sidan fanns det

växande band mellan soldater och demonstranter på gatorna. Å andra sidan erkände Mubarak militärens politiska nyckelroll när han utnämnde en ex-militär och spionchef, Omar Suleiman, som vicepresident, en post som varit vakant i 30 år.

Efter att – hittills – ha vägrat att direkt utföra kontrarevolutionär repression, manövrerar militären för att behålla sin roll i ett post-Mubarak Egypten. Och genom att låta gatuligister som är pro-Mubarak – i verkligheten polis och av regeringen betalda hejdukar – genomföra brutala angrepp på regeringsfientliga demonstranter, kan armén förbereda marken för ett angrepp som de skulle rättfärdiga i den ”nationella enighetens” namn.

Oppositionen och arbetarklassen

Egyptens oppositionsrörelse består av fyra element – islamister, liberaler, vänsteranhängare och arbetare.

Den största organiserade gruppen är i särklass det Muslimska brödrskapet, som har uppskattningsvis 500 000 medlemmar och har verkat sedan 1930-talet. Formellt förbjuden som organisation, är den inte desto mindre förskansad i det egyptiska samhället genom såväl sin kontroll av medelklassens yrkesorganisationer, som ett nätverk av religiösa välgörenhetsorganisationer som har blivit alltmer framträdande sedan 1980-talet i takt med att den egyptiska staten skurit ner på sitt kontrollerade skydds nät.

Fastän de ofta porträtteras i de amerikanska medierna som ett slags al-Qaida i respektabla kläder, är det Muslimska brödrskapet en konservativ organisation som har undvikit konfrontation med staten och höll sig borta från den senaste tidens proteströrelse tills man tvingades att gå med. Dess perspektiv är inte det våldsamma störtandet av staten, utan ett parlamentariskt förhållningssätt liknande det regerande islamistiska partiet i Turkiet.

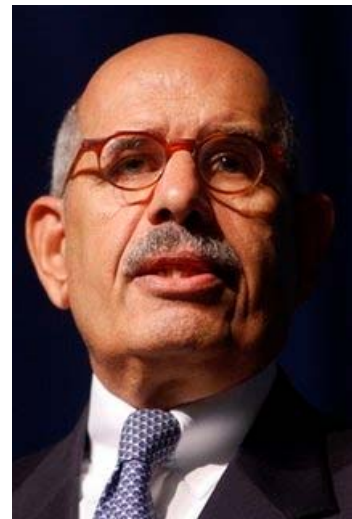
Det senaste decenniet har också sett framväxten av en sekulär liberal opposition mot Mubarak. Denna strömning speglar politiken hos den utbildade medelklassen och den elit som stöts bort av det Muslimska brödrskapets konservativa version av islam och är missnöjd med den korruption som omger Mubarak-regimen och storföretag. Dessa element organiserade Kifaya- (Nu räcker det-) organisationen och den egyptiska Rörelsen för förändring.

Nu har Mohamed ElBaradei [bilden till höger], tidigare chef för FN:s atomenergiorgan IAEA, framträtt som den mest framstående figuren mellan dessa element.

Vänstern har, trots att den är liten, spelat en viktig roll i återupplivandet av den demokratiska aktivismen under senare år. Denna vänster, som består av vänsterorienterade arabiska nationalister och socialister, inkluderande både trotskister och f d stalinister, har samarbetat med demokratirörelsen för att iscensätta protest- och aktivistkampanjer, som gällt allt från oppositionen mot den amerikanska invasionen av Irak 2003 till protester mot polisbrutalitet.

Även om deltagarna i dessa protester varit relativt få – allt från några hundra till kanske 2 000 – etablerade de viktiga nätverk som var förmögna att gripa tillfället när upproret i Tunisien elektrifierade det egyptiska samhället. Det var dessa aktivister som tog initiativet till vad som blev massprotesten den 25 januari.

Vänstern har också smitt avgörande band till Egyptens återupplivade arbetarrörelse. Under de senaste åren har strejker blivit vardagsmat i ett land där de officiella fackföreningarna fungerar som en gren av staten.

I centrum för kampen befinner sig textilstaden Mahalla, som upplevde en långvarig strejk och massprotester av arbetare under 2007. Mellan 2004 och 2008 deltog ungefär 1,7 miljoner arbetare i 1 900 strejker och andra typer av protester. Uppbördsmännen kunde bilda en oberoende fackförening, den första av den sortens organisation på decennier.

Fram till de stora demonstrationerna den 25 januari var arbetarrörelsen främst knuten till demokratirörelsen genom den socialistiska vänsterns insatser. Men uppmaningen till generalstrejk den 1 februari vände sig till arbetarna som den sociala nyckelkraften för att försöka jaga bort Mubarak från makten.

Och med arbetarklassen på väg att inta scenen, har en ny era i den egyptiska politiken tagit sin början..

Översättning: Martin Fahlgren och Anders Hagström

Se även:

Ludo De Brabander: [Egypten skakas av folkliga protester](#) (artikel från sommaren 2009)

Eric Ruder: [Från Nasser till Mubarak](#) (artikel från 2010)